

Mgr. Vladimír Korpáš

VÝZNAM VZŤAHU
PRE VÝVIN DIEŤAŤA

august 2004

OBSAH

1. Úvod	1
2. Psychodynamická – interpersonálna psychoterapia	2
2.1. Vnútorný svet druhého človeka	2
2.2. Práca so sebou v pomáhajúcom vzťahu	2
2.3. Erikson a význam vzťahu vo vývine dieťaťa	3
2.4. Zlomky z psychodynamickej psychopatológie	3
2.5. Odporúčania pre prácu s deťmi	4
3. Systemická terapia	5
3.1. Subjektivita poznania	5
3.2. Skutočnosť je výsledok dialógu	5
3.3. Odporúčania pre prácu s deťmi	6
4. Kresťanské poradenstvo	7
4.1. Zjavovať Boha svojim životom	7
4.2. Odporúčania pre prácu s deťmi	7
5. Záver	8

Extrakt

Názov práce – význam vzťahu pre vývin dieťaťa – popisuje jej cieľ, ktorý dosahujeme uvažovaním v troch teoretických prístupoch: psychodynamickej a systemickej terapii a kresťanskom poradenstve. V kapitole o psychodynamickej terapii najskôr zdôrazňujeme potrebu porozumieť jedinečnému vnútornému svetu druhého človeka. Zaoberáme sa prácou so sebou, svojimi emóciami v pomáhajúcom vzťahu a stručne opisujeme význam medziľudských vzťahov v etapách života dieťaťa a dospelujúceho. Pri popise systemického prístupu kladieme dôraz na subjektivitu poznania. Naše poznanie je výsledkom rozhovorov, v ktorých sa predávajú a vytvárajú významy (interpretácie sveta) medzi ľuďmi. Pri prežívaní problému máme možnosť vytvoriť si nový pohľad, nové „neproblémové“ chápanie problémového systému. Uvažovanie o kresťanskom poradenstve nám ukazuje, že vo vzťahoch k druhým môžeme svojim životom zjavovať Boha, ktorý tak môže skrze nás uzdravujúco pôsobiť na našich blízkych.

1. Úvod

Zámerom tejto práce je uvažovať nad významom pomáhajúceho vzťahu k deťom pre ich vývin. Pýtam sa, ako môže takýto vzťah ovplyvniť formovanie osobnosti dieťaťa, zvlášť jeho vzťah k sebe a vzťahy k druhým ľuďom.

Pod pomáhajúcim vzťahom rozumiem vzťah dospelého človeka, nie rodiča (učiteľa, poradcu, vedúceho oddielu pathfindrov,...) k dieťaťu – t.j. akéhokoľvek vychovávateľa, ktorý sa opakovane a cielene s dieťaťom stretáva so zámerom podporiť jeho rast a zrenie.

Vybral som tri psychoterapeutické / poradenské prístupy, cez ktoré budem premýšľať tému práce: psychodynamickú terapiu, systemickú terapiu a kresťanské poradenstvo. Psychodynamickú terapiu som zvolil pre jej dôraz na význam vzťahov, preto ako dokáže pracovať s pomáhajúcim vzťahom. Systemická terapia, kritická k tradičným formám pomáhajúcej praxe, dokáže mobilizovať potenciál, ktorý sa nachádza v človeku. Učí citlivosti, ako človeka, ku ktorému máme pomáhajúci vzťah neriadiť, ale pomôcť mu, aby si pomohol sám. Kresťanské poradenstvo zasahuje do jadra osobnosti – do vzťahu človeka k Bohu. Môže nás naučiť, ako použiť to najlepšie, čo v nás je (Kristov život, Boží Duch), aby sme to isté pomohli objaviť druhým.

Ku všetkým trom prístupom ma privádza vlastná skúsenosť s nimi a moja snaha rásť v zručnostiach, postojoch,... z nich vyplývajúcich, pretože ich považujem za mocné nástroje či prostriedky pomáhania. Moje myšlienky budú i protirečivé, ale to zodpovedá mojej vnútornej realite. Táto práca je malým a hlavne rýchlym pokusom zhrnúť podnety pre prácu s ľuďmi, zvlášť s deťmi – ako im my dospelí môžeme byť užitoční.

2. Psychodynamická - interpersonálna terapia

2.1. VNÚTORNÝ SVET DRUHÉHO ČLOVEKA

Keď chceme nejakého človeka poznať, priblížiť sa mu, potrebujeme sa zoznámiť s tým, ako vidí udalosti svojho života. Ako prežíva a vníma dôležité situácie a vzťahy. Prípadne aj to, ako ich vidia dôležití ľudia z jeho okolia.

Užitočné je nič dopredu nepredpokladať, brať vážne vnútorný svet človeka. Aktívne počúvať a zaujímať sa o človeka. Tak s človekom nielen nadvižeme vzťah, ale pomáhame mu aj objasniť si vlastné myšlienky a pocity – ktoré si tým, že nám ich vysvetľuje – sám jasnejšie definuje a orientuje sa v nich.¹

Prirodzeným sklonom človeka je hodnotiť okolitý svet, napr. príjemný – nepríjemný, dobrý – zlý. Vychádzame pritom zo svojich hodnôt, žiaľ aj stereotypov. Najmä vo vzťahu k ľuďom je užitočné miesto hodnotenia vždy najskôr snaha po porozumení. Porozumenie vnútornému svetu druhého človeka nám otvára možnosti a potreby ďalšej práce. Objavujú sa nám ďalšie užitočné smery, otázky, témy, cesty – na ktoré môžeme v pomáhajúcom vzťahu vykročiť – namiesto toho aby sme druhého človeka bleskovo zaškatuľkovali našou zaručene správnou „diagnózou“.²

2.2. PRÁCA SO SEBOU V POMÁHAJÚCOM VZŤAHU

Podľa Yaloma³ je jedným z hlavných úloh psychoterapie venovať pozornosť svojim bezprostredným pocitom v pomáhajúcom vzťahu. Môžeme totiž očakávať, že druhý človek (naš „klient“) sa k nám bude správať podobne, ako sa správa k ľuďom zvyčajne. To znamená, že v našom pomáhajúcom vzťahu sa prejavia jeho osobitosti i problémy, ktoré prípadne má v medziľudských vzťahoch. A práve interpersonálne problémy sú najčastejšie ťažkosti ľudí. Tento princíp môžeme využiť aj v pomáhajúcom vzťahu k deťom a mladým ľuďom. Pocity, ktoré v nás dieťa vyvoláva môže byť typická reakcia, ktorú svojim správaním vyvoláva aj u iných ľudí. Hnevá nás? Alebo nudí? Obťažuje svojimi poznámkami? Alebo je také, že ho takmer prehliadame? Možno je to preň typický spôsob správania. To môžeme skúmať, uvedomovať si to, citlivo o tom hovoriť s dieťaťom a konečne môžeme vytvárať príležitosti aby si dieťa rozvíjalo aj iné spôsoby správania (než tie ktoré zvyčajne opakuje) – také, ktoré mu pomôžu adaptívnejšie sa správať.

Pri uvedomovaní si svojich pocitov je dôležité poznať vlastné emocionálne bolestivé miesta. Sú to pozostatky po nezahojených citových úrazoch, predovšetkým z obdobia detstva. Niektoré nepríjemné skúsenosti, ktoré sme prežili, sme vyriešili takým spôsobom, že sme si ich zámerne neuvedomovali. Rušivé pocity sme vytesnili mimo vedomie. Toto držanie nepríjemných zážitkov kdesi „pod pokrývkou“ nás však stojí energiu a nie je dokonalé. Nespracované pocity (hnev, strach, hanba...) sa v niektorých, zvlášť v emocionálne vypätých situáciách, derú na povrch – do nášho vedomia. Potom to, čo cítime, nie je reakcia na práve prežívanú situáciu, ale sú to naše aktivované „emocionálne“ spomienky.⁴

Je užitočné pamätať na to, že za svoje pocity je zodpovedný každý sám. Aj keď prežívame náročné a zaťažujúce okolnosti, stále máme možnosť, ako na nich zareagujeme. Takže naše

---

¹ podľa Kopřiva, K. Lidský vztah jako součást profese. s.35

² tamtiež

³ Yalom, I.D. Chvála psychoterapie. s.75

⁴ podľa Kopřiva, K. Lidský vztah jako součást profese. s.53

pocity nie sú produktom situácií v ktorých sa nachádzame, ale je to produkt nášho spracovania týchto situácií.⁵

Pri práci s deťmi si môžeme všimnúť, aké pocity v nás dieťa vyvoláva. Týmto pocitom sa snažiť porozumieť, nie automaticky sa im oddať („Ty ma hneváš. Ty musíš byť ale grázol. Ty si zaslúžiš trest.“). Takýto postup nám pomôže zachovať chladnú hlavu (čo je niekedy ťažké) a umožní lepšie porozumieť dieťaťu („Čím vo mne vyvoláva takéto pocity ? Vyvoláva podobné reakcie aj u iných ľudí ?) Následne môžeme hľadať cesty k zmenám (Čo by mohlo dieťa robiť inak, aby naň ľudia lepšie reagovali ? Čo mu v tom môže pomôcť ? Kto iný mu v tom môže pomôcť ?).

2.3. ERIKSON A VÝZNAM VZŤAHU VO VÝVINE DIEŤAŤA

Psychológ Erik Erikson⁶ tvrdí, že v rannom veku je pre dieťa dôležitý zážitok prijatia a ochrany zo strany najbližších – rodičov. Dieťa si vytvára základnú dôveru, pocit bezpečia voči svetu v ktorom sa nachádza. Ak mu matka neposkytuje stály a intenzívny vzťah, vyvíja sa v dieťati nedôvera – presvedčenie, že svet je „nepriateľské územie“, kde si treba dávať pozor na ohrozenie.

S postupom veku, ako sa dieťa naučí rozlišovať medzi sebou a svojim okolím (okolo jedného roku veku), sa dieťa učí schopnosti ovládať samého seba. Potrebuje mať priestor na sebaapredanie a zároveň zakúsiť hranice, ktoré stanovujú rodičia vymedzujú nimi neželané správanie. Dieťa sa tak učí, že vie riadiť samé seba, avšak zároveň vo svete existujú hranice, ktoré je potrebné dodržiavať.

V ďalšom veku (predškolský a mladší školský vek) sa dieťa učí schopnosti byť iniciatívny, dosiahnuť nejaký výkon – úspech. V prípade, že nedostáva od okolia spätnú väzbu o cene svojich výtvorov, snaženia, zažíva pocit menejcennosti. Rozvíjajú sa už predstavy o nekompetentnosti zvládať nároky života.

Puberta prináša hľadanie vlastnej identity. Ujasnenie si otázok kto som, čo je pre mňa dôležité, kde je moje miesto... Mladí ľudia zvyčajne dočasne prijímajú hodnoty a normy subkultúry mládeže – partie. Postupne si utvárajú vlastný životný štýl.

Jasnejšia predstava o sebe a emocionálna stabilita vyplývajúca zo zvládnutia predchádzajúcich etáp života vytvára predpoklad pre vybudovanie blízkych, intímnych vzťahov s druhým človekom. V mladej dospelosti je človek už schopný relatívne zrelých a vyvážených vzťahov, často tu ľudia vstupujú do manželského vzťahu.

2.4. ZLOMKY Z PSYCHODYNAMICKEJ PSYCHOPATOLÓGIE

Informácie o vývine osobnosti dieťaťa nám môže poskytnúť aj letmé zastavenie pri teórii vzniku psychických problémov (psychopatológii).

Vytvorenie bezpečia a dôvery voči okolitému svetu je dôležité aj z hľadiska vývinu očakávaní voči druhým, ktoré si dieťa utvára. Ak dieťa prežilo prijímajúci vzťah a hranice stanové zvonka, očakáva od druhých, že ho budú akceptovať, je však pripravené aj niesť sklamanie. Má dostatok odvahy či vnútorného optimizmu, aby sa aj po zlyhaní / odmietnutí opäť pokúsilo o či prijatie. Ak ale prežilo emocionálne trápanie, vytvára si veľké priania a nároky na ľudí. Má veľký hlad po náklonnosti a prijatí. Keďže tieto túžby môžu byť až nereálne veľké, aj v bežnom (pozitívnom) vzťahu prežíva dieťa sklamanie – nenaplní totiž jeho očakávania. Následne prežíva hnev, ľútosť (neprijemné pocity sa snaží neprejsť – čo je ďalší zdroj napätia – aby nestratilo i to neuspokojujúce prijatie, ktoré má) a zároveň naďalej silnú túžbu po vzťahu- t.j. vnútorný konflikt.

---

⁵ tamtiež s. 31

⁶ podľa Langmeier, J., Langmeier, M., Krejčířová, D. Vývojová psychologie s úvodom do vývojové neurofyziologie. s. 104-105

Vplyvom emočnej frustrácie sa u dieťaťa môže vyvinúť aj skreslené vnímanie vonkajšej a vnútornej skutočnosti. Dieťa môže nerealisticky vnímať druhých (prenáša do nich vlastné neakceptovateľné pocity – napr. hnev; nedokáže vnímať súčasne „dobré“ aj „zlé“ vlastnosti druhého, kolíše od obdivu k nenávisti) alebo seba (neuvedomuje si svoje pocity, kolíše medzi podceňovaním a preceňovaním samého seba). Takéto skreslené vnímanie (hovoríme tomu obranné mechanizmy) môže byť funkčné v situácii ohrozenia (napr. dieťa žije v rozvrátenej rodine, tak si zvykne neuvedomovať si svoje pocity, „obrní sa“). Znemožňujú však orientáciu v sebe samom (vedú k vnútornej neuspokojenosti – dieťa ani nevie čo potrebuje, chce – preto sa nevie o to snažiť) i v medziľudských situáciách (dieťa vníma druhých skreslene, ľahko sa nechá vyprovokovať, či ľahko sa v ľuďoch sklame).⁷

2.5. ODPORÚČANIA PRE PRÁCU S DEŤMI

- berme vážne vnútorný svet detí, snažme sa porozumieť, ako dieťa vníma a prežíva udalosti svojho života, skôr než by sme ho hodnotili, posudzovali
- uvedomujme si pocity, ktoré v nás dieťa vyvoláva, pýtajme sa seba : „Pripomína mi to nejakú situáciu z môjho života ? Súvisí ten pocit s nejakým mojím nespracovaným zážitkom z minulosti alebo je to skôr typická reakcia, akú dieťa vyvoláva u ľudí svojim správaním ?“
- hľadajme, ako vieme pomôcť dieťaťu naučiť sa správať sa inak – hlavne v situáciách v ktorých reaguje strnulo, jednotvárne a neefektívne
- poskytujme dieťaťu bezpečný vzťah (nech si je isté, že ho máme radi), oceňujme ho, aby si mohlo uvedomovať svoju hodnotu; zároveň stanovme hranice, pri prekročení ktorých mu dáme prežiť dôsledky svojho správania; vytvárajme možnosti, aby dieťa zažilo úspech a aby riadilo svoj život tam, kde zvláda prebrať za seba zodpovednosť
- buďme vo vzťahu k dieťaťu vytrvalý (aj keď sa v nás vplyvom veľkých očakávaní sklame), zároveň si udržujme svoje hranice, keď sa na nás príliš upne
- vedme dieťa k realistickému vnímaniu seba i druhých, prípadné skreslenia však modifikujme pomaly a citlivo – aby sme ho nevystavili veľkej úzkosti

---

⁷ podľa Rauchfleisch, U. Doprovázení a terapie delikventu. s.80-81

3. Systemická terapia / poradenstvo

Systemický pohľad na človeka prináša ne jeden paradox a nové niekedy až provokujúce vnímanie človeka, komunikácie, vzťahov.

3.1. SUBJEKTIVITA POZNANIA

Jeden zo základných systemických princípov je, že neexistuje poznanie nezávislé od poznávajúceho subjektu. T.j. poznanie tzv. objektívnej reality je pre nás nedosiahnuteľné.⁸ To znamená, že neexistuje plnohodnotné porozumie druhému človeka. Na to, aby sme pomáhali, však nemusíme rozumieť. Úloha systemického pomáhajúceho pracovníka nie je diagnostikovať problém človeka, ale v rozhovore vytvárať možnosti na nájdenie / vytvorenie riešenia problému.

Ďalší dôsledok subjektivity poznania je, že jeden človek (vychovávateľ / poradca / rodič) nie je kompetentný určovať / riadiť životné rozhodnutia druhého (svojho dieťaťa / klienta). To znamená, že je užitočné prenechávať dieťaťu maximum priestoru na sebariadenie – všade tam, kde to zvládne (kde nebude ohrozovať seba ani iných).

Naša subjektivita však vytvára možnosť až potrebu vzájomného rozhovoru, ktorý umožňuje nechať na seba jedinečné vnútorné svety účastníkov rozhovoru pôsobiť. V spoločnom rozhovore môžu vytvárať nové, stále subjektívne, ale aj čiastočne zdieľané významy sveta, problémov, ľudí, ktoré prinesú všetkým účastníkom rozhovoru naplnenie svojich potrieb. Rozhovor umožňuje vytvoriť si nový pohľad na problémy, ktorý následne ovplyvní naše prežívanie a ťažkosti sa môžu stať menej ťažkými.

3.2. SKUTOČNOSŤ JE VÝSLEDOK DIALÓGU

Ďalší dôležitý systemický princíp je chápanie skutočnosti (toho, čo vnímame ako skutočnosť) ako výsledku dialógu jedinca so svojim okolím. To, čo považujeme za skutočné, sme sa naučili vnímať ako skutočné v priebehu dlhého procesu socializácie.⁹ Od svojich rodičov, učiteľov, kamarátov sme prijímali také vysvetlenia situácií, ktoré zastávali oni a ktoré si zase oni osvojili od svojich rodičov, učiteľov, kamarátov.

Potom aj psychické a sociálne problémy človeka sú výsledky istého spôsobu vytvárania významu, vytvárania si vlastného obrazu o svete. Ak človek takýto problém má, znamená to, že jeho vnútorný svet je preň neuspokojivý, jeho spôsob popisu vlastných zážitkov mu spôsobuje isté problémy, nespokojnosť. Zároveň však má možnosť, vytvoriť si iný popis svojich zážitkov, inak si vysvetliť svoju „problémovú realitu“ (svoje ťažkosti, starosti). Vytvoriť si novú verziu svojho vnútorného sveta, kde sa realita stane neproblémová, alebo aspoň prijateľnejšia.

Užitočné je tu pamätať na vzájomnú späťosť ľudí, ktorých sa problém týka – ktorí spolu vytvárajú problémový systém. Preto je vhodné všetkých zainteresovať do riešenia. Zároveň vnímať ich vzájomné ovplyvňovanie sa – tzv. cirkulárnu kauzalitu – nevieme povedať čo je príčina a čo dôsledok problému. Vidíme iba vzájomne sa ovplyvňujúce časti systému.

Zvonka systému (jedinca / rodiny / skupiny) nemožno formulovať zaručene správne riešenie. Účastníci problémového systému najlepšie poznajú svoje zdroje a možnosti zvládania problému. Pomáhajúci je na to, aby im pomohol v situácii sa orientovať, nájsť svoje zdroje, spôsob ich použitia a situáciu tak zvládnuť.

---

⁸ podľa Linha, M. Systemický prístup v poradenstve adolescentom. Psychológia a patopsychológia dieťaťa. 2001, roč. 36, č. 4., s. 347-355.

⁹ podľa von Schlippe, A., Schweitzer, J. Systemická terapia a poradenstvo. s.64

3.3. ODPORÚČANIA PRE PRÁCU S DEŤMI

- tam, kde je to potrebné deti kontrolujme a riadme; kde je to však možné, vytvárajme spoluprácu s deťmi pri riešení ich problémov: „S čím by som ti mohol teraz pomôcť? Ako by som ti mohol pomôcť, aby druhí ľudia nehovorili, že s tebou majú problém?“
- zamerajme sa na tvorbu riešenia pred analyzovaním príčin problému; spoločne vytvárajme menšie kroky na ceste k postačujúcemu cieľu bez úsilia o „prerábanie“ dieťaťa podľa našich predstáv
- snažme sa aktivizovať súčasné zdroje zvládania životných udalostí, ktoré dieťa má („Čo robíš keď sa ti darí dobre?“), ako aj zdroje, ktoré sa mu osvedčili v minulosti („Čo si robil v minulosti, keď sa ti darilo lepšie?“)
- do riešenia problému podľa možnosti zapájajme všetkých ľudí, s ktorými problém súvisí (rodičov, učiteľov, kamarátov, súrodencov,..)
- spochybňujme nefungujúce spôsoby riešenia problémov – aj keď sa zdajú byť overené: „Ako si prišiel k tomu, že robíš práve toto? Načo ti to je dobré? Mohol by si niečo urobiť inak?“
- berme dieťa za rovnocenného partnera – pri komunikácii a pri riešení problémov

4. Kresťanské poradenstvo

Len v Bohu sa utíši moja duša ... ako kresťania sme prijali, že jedine Boh je naplnením našich potrieb, zmysluplným cieľom nášho života, našou oporou a nádejou. Preto základným prvkom pomáhajúceho vzťahu z kresťanského pohľadu je sprostredkovanie skúsenosti viery. Viera má uzdravujúci vplyv na všetky dimenzie človeka (telo, emocionalitu, vzťahy).

4.1. ZJAVOVAŤ BOHA SVOJIM ŽIVOTOM

Poučme sa od samotného Boha – ako nás učí viere On – tak my môžeme učiť viere deti. „Absolútnym stredom toho, čo robí, aby nám pomohol zmeniť sa, je to, že sa nám zjavuje, dáva nám zakúsiť aký naozaj je, a vlieva do nás svoj život. A kľúčovým prvkom procesu zjavenia je to, že nás stavia do spoločenstva ľudí, ktorí sa mu podobajú do tej miery, že nám to môžu dať prežiť z prvej ruky.“¹⁰

To najcennejšie, čo môžeme poskytnúť deťom, ktoré vychováваме je, že im v svojom správaní dáme zacítiť Božiu milosť. Keď to chceme urobiť, našou základnou úlohou je byť naplnení Duchom. Pokorne, trpezlivo, vďačne.

Aby sa v nás mohla uvoľniť Božia moc, ktorá mení životy ľudí, potrebujeme pochopiť, že najvnútornejšou skutočnosťou nás samých je Kristov život. Potrebujeme ho rozpoznať a pestovať – aby víťazil nad našimi telesnými sklonmi. Potom ho budeme môcť vlievať do duší blížnych.

Potrebujeme sa postaviť zoči voči pravde o nás samých i o našich blížnych, ktorým chceme byť oporou v ich zápasoch. Boha nachádzame len keď ho potrebujeme. Potrebujeme vidieť pravdu - že Ho veľmi potrebujeme.

Keď chceme liečiť vnútorný svet druhého človeka, zdrtí nás pravda, ktorú uvidíme. Uvedomíme si svoju nemohúcnosť. Často si uvedomíme, že stojíme pred zatvrdnutým, bláznivým srdcom a že ho môže zmeniť iba Boží Duch. Žiadne naše „efektívne“ stratégie nepomôžu.

V tej chvíli máme dve možnosti: podľahnúť zúfalstvu alebo hľadať Boha. Keď začneme hľadať Boha, vstúpime do celkom nového boja. Boh sľúbil, že sa nám dá nájsť, keď ho budeme hľadať celým srdcom (Jer 29,13). Nájdeme ho v jeho slove a vo svojom vnútri. To, čo nájdeme sa môže stať živou vodou pre našich blízkych – keď necháme aby Boh skrze nás konal a skrze nás oslovoval druhých¹¹ Takto môžeme zjavovať Boha a naši blízki, vrátane detí, môžu aj cez nás, nájsť k Bohu svoju cestu.

4.2. ODPORÚČANIA PRE PRÁCU S DEŤMI

- pre rozhojňovanie Kristovej moci v nás je potrebné, aby sme študovali Písmo, modlili sa, slávili a uctievali Boha – nič nenahradí duchovnú kázeň
- spoznávajme biblický pohľad na problémy ľudí a ich riešenie
- oboznámme sa s efektívnymi modelmi pomoci (napr. psychodynamický, systemický); s rastúcimi skúsenosťami môžeme dávať prednosť Božiemu Duchu v pomáhaní – než sa len pridržať nejakého profesionálneho modelu pomoci (pri zachovaní kritického myslenia)
- sprostredkujme deťom Kristovu radosť z nich (viďme čo úžasné z nich Boh môže urobiť); vytrvalo hľadajme to, čo je na nich dobré; citlivo odhaľujme, čo je zlé alebo nesprávne¹²

¹⁰ Crabb, L. Umění přiblížit se. s.24

¹¹ tamtiež s. 179

¹² tamtiež s.25-35

5. Záver

Človek je sociálna bytosť. Bez vzťahov, ľudí si svoj život nevieme predstaviť. Najkrajšie aj najzraňujúcejšie zážitky sú zvyčajne medziľudské.

Keď sa my – dospelí – stretávame s deťmi, môžeme byť pre nich užitoční. Láska a hranice sú tradične opakované piliere výchovy. V tejto práci som sa podrobnejšie zameril na vzťah vychovávateľ – dieťa.

Dôležité je akceptovať jedinečnosť dieťaťa. Či už sa mu snažíme porozumieť alebo vytvárame príležitosti, aby si samo našlo riešenie svojho problému. Niekedy je ťažké kráčať po hranici – na jednej strane dávať dieťaťu čo najviac priestoru na sebariadenie – a na druhej strane ho viesť - cielene usmerňovať pri zvládaní situácií, aby si neublížilo a aby rástlo, vyvíjalo sa. Pre mňa osobne to niekedy ťažké je.

Za ďalšiu veľkú tému považujem prácu so sebou, svojimi emóciami v pomáhajúcom vzťahu. Tak sa môžeme vyvarovať unáhlených až škodlivých reakcií na deti, aj v napätých situáciách. Uvedomovanie si, čo sa deje v našom vzťahu k dieťaťu „tu a teraz“ je príležitosť pre porozumenie jednak možno neúčinných, strnulých spôsobov správania sa dieťaťa a tiež našich emocionálnych blokov – úrazov – nespracovaných zážitkov z minulosti. Otvárajú sa nám možnosti ako spolu s dieťaťom hľadať účinnejšie formy jeho správania, aby bolo spokojnejšie a sociálne zdatnejšie.

Najväčšej téme - o moci zjavovania Boha svojim životom, som sa venoval v poslednej časti práce. Je to jednoduché (stačí „iba“ tzv. chodiť s Bohom) a zároveň veľmi zložitý. Opakovane zlyhávame ako kresťania a napriek tomu je naša vernosť Bohu, naša naplnenosť Božím Duchom tým najdôležitejším, čo môžeme v pomáhajúcom vzťahu deťom dať. Pretože práve vtedy nás Boh používa, aby sa cez naše slová a činy zjavoval deťom. A Boh sám je najmocnejším zdrojom (priam „Zdrojom“) uzdravenia.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Hlavná literatúra

- CRABB, Larry. *Umění přiblížit se*. Praha: Návrat Domu, 2000. 208 s.
- KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál, 2000. 147 s.
- LANGMEIER, Josef, LANGMEIER, Miloš, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyziologie*. Praha: H&H, 2002. 132 s.
- LINHA, Marek. Systemický přístup v poradenstve adolescentom. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*. 2001, roč. 36, č. 4, s. 347-355.
- RAUCHFLEISCH, Udo. *Doprovázení a terapie delikventu*. Brno: Albert, 2000. 84 s.
- VON SCHLIPPE, Arist, SCHWEITZER, Jochen. *Systemická terapie a poradenství*. Brno: Cesta, 2001. 251 s.
- YALOM, Irvin D. *Chvála psychoterapie*. Praha: Portál, 2003. 248 s.

Pomocná literatúra

- SVATÁ BIBLIA, z pôvodných jazykov preložil prof. Jozef Roháček, Banská Bystrica: Slovesná biblická spoločnosť, 1998. 1129, 363 s.